

Jødeforfølgelse, 1933-39

Hitlers første møde med jøderne i Wien i begyndelsen af århundredet affødte et inderligt had, der i kombination med den almindelige antisemitisme i Europa kom til at spille en afgørende rolle i nazistaten. I partiprogrammet fra 1920 og op gennem 1920'erne lagde nazisterne ikke skjul på, at de opfattede jøderne som Tysklands værste fjender og årsag til landets ulykke. I den nazistiske race-lære blev jøderne betragtet som en bestemt race. Man var således født til at være jøde eller ej. I virkeligheden er jødedommen blot en religion med et jødisk trossamfund. Det afgørende for om man er jøde er medlemskab af dette trossamfund. Denne opfattelse gjorde nazisterne op med. Engang jøde, altid jøde.

Nazisterne inddelte befolkningen i overmennesker og undermennesker, hvor der blandt de ariske overmennesker var et blodfællesskab. De, som ikke tilhørte dette blodfællesskab, kunne ikke deltage i samfundet på samme vilkår og havde derfor ikke samme borgerrettigheder som arierne. Arierne var i almindelighed den tyske statsborger.

I 1933 gik ensretningen først ud over det store antal politiske modstandere, der blev sendt i de nyetablerede koncentrationslejre. Fra slutningen af marts 1933 indledtes diskrimineringen og forfølgelsen af medborgere af racemæssige årsager.

Udviklingen i nazistatens diskriminering af jøderne og skærpelse af anti-jødiske forholdsregler kan inddeles i fire faser. Den første fase fra 1933-35 var præget af en blanding af legalitet og spredte terrorhandlinger foretaget af SA. Den anden fase 1935-38 indledes med Nürnberglovene og karakteriseres ved, at man fratog jøderne deres borgelige rettigheder. Tredie fase fra 1938 til 1941 indledes med Krystallnatten og kendetegnes ved skærpet forfølgelse af jøderne og begyndende deportation til koncentrationslejrene. Den sidste fase 1941-45 (som beskrives i kapitel 13) omhandler masseudryddelsen.

Antisemitismen

Selv om den almindelige tysker i 1920-30'erne ikke direkte sympatiserede med Hitlers jødehad, var det måske den århundrede lange tradition for antisemitisme, som i 1930'erne og begyndelsen af 1940'erne fik store dele af den tyske befolkning til at lukke øjnene for de åbenlyse grusomheder, som jøderne blev udsat for.

Under nazistytret fik antisemitismen en ny drejning, idet Hitler begrundede jødehadet biologisk. Man forsøgte at definere jøderne som undermennesker ud fra "videnskabelige" forsøg, der påviste, at den "nordiske race" bestod af

overmennesker (germaneren, arieren) der var andre racer overlegne.

Det var ikke kun i Tyskland at man betragtede jøderne som et "problem". Antisemitismen florerede bredt i 1930'ernes Europa. Antallet af jøder i Tyskland, var kun cirka 500.000 – altså under 1% af den tyske befolkningen. Så objektivt vurderet er det vanskeligt at se, at denne befolkningsminoritet skulle udgøre et stort problem. Når jøderne alligevel træder så synligt frem, skyldes det deres meget skæve geografiske og erhvervsmæssige fordeling. De fleste levede i de større byer – cirka en trediedel alene i Berlin – og oftest koncentreret i særlige boligkvarterer. Erhvervsmæssigt var jøderne stærkt overrepræsenteret inden for de liberale erhverv, bankvæsen, handel, i embedsstanden og på universiteterne. Gennemsnitlig havde den jødiske befolkning en højere uddannelse og en højere indkomst end den almindelige tysker.

Jødernes forhold 1933-35

Hovedparten af Tysklands 1/2 million jøder var fuldt integreret i det tyske samfund, og kun knap en femtedel var såkaldte østjøder og ikke assimilerede.

Overgrebene på de tyske jøder begyndte allerede i slutningen af marts 1933, hvor SA overfaldt jøder på må og få og iværksatte butiksdælæggelser. Den 1. april blev der officielt iværksat en boykot-aktion mod jødiske forretninger, og jødiske forretningsvinduer blev overmalet med antijødiske slagord og jødestjerner. Ingen skulle være i tvivl om, hvem der var jøder. Denne kurs skabte kraftige reaktioner i udlandet, og da den på dette tidspunkt heller ikke fandt større sympati og støtte i den

tyske befolkning, stoppede denne forfølgelse hurtigt. Men jødediskrimineringen fik følger for de jødiske forretningsdrivende. Specielt i provinsen og ude i landsbyerne turde befolkningen ikke længere handle i de jødiske forretninger af frygt for SA.

Staten iværksatte i sommeren 1933 en "legal" diskriminering i form af en omfattende særlovgivning mod jøderne. Blandt de love, der blev indført 1933-35, var:

7. april 1933: Jøder kan ikke ansættes som embedsmænd

25. april 1933: Adgangsbegrænsning for jøder på højere læreanstalter

22. august 1933: Forbud mod jøders brug af offentlige badeanstalter

5. marts 1934: Jødiske kunstnere kan ikke optræde på tyske teatre

Nürnberglovene 1935

Med de såkaldte Nürnberglove blev kursen over for de tyske jøder yderligere skærpet. Nürnberglovene bestod af flere love og blev enstemmigt vedtaget på rigspartidagen i Nürnberg 15. september 1935. De to vigtigste love i lovkomplekset var Rigsborgerloven og Loven om beskyttelse af det tyske blod og den tyske ære.

Rigsborgerloven delte tyske statsborgere i rigsborgere og statsborgere. Det betød, at jøderne ikke kunne være rigsborgere og fratoges derved alle borgerlige rettigheder.

Loven til beskyttelse af det tyske blod skulle sikre "det tyske blods renhed" og "det tyske folks videre beståen" og forbød derfor ægteskab og kønslig omgang mellem jøder og statsborgere af tysk blod, dvs. rigsborgere.

Den åbenlyse diskriminering af og terror mod jøderne fik ikke flertallet i den tyske befolkning til at ændre syn på nazi-styret. Her efter krystalnatten i Berlin 10. november 1938.

Disse love blev nazistatens juridiske grundlag for forfølgelsen af jøderne, og i de efterfølgende år fulgte det ene indgreb efter det andet, der indskrænkede jødernes politiske og sociale rettigheder, uden man dog kan tale om, at jødepolitikken fulgte en fast køreplan. Holocaust – nazisternes udryddelse af jøderne – var ikke en del af nazisternes racepolitik i 1933, og den endelige tilintetgørelse af jøderne, blev først iværksat ved den såkaldte Endlösung fra 1941.

Krystalnatten 1938

I perioden op til 1938 skete der en såkaldt "ariesering" af jødisk ejendom, der

gik ud på, at jødisk ejendom og virksomheder blev konfiskeret og overtaget af tyske rigsborgere. I 1938 eksisterede der knap 40.000 jødiske virksomheder i Tyskland, hvor der i 1933 havde været næsten 100.000.

Fra begyndelsen af 1938 fik jødeforfølgelsen det formål helt at berøve jøderne deres eksistensgrundlag.

Den nazistiske jødepolitik skiftede i løbet af 1938 karakter fra den "legale" diskriminering af jøderne til en slags pogromstemning. Den nye terrorbølge mod jøderne, der var iværksat af partiet og SA, stødte flere steder på bekymring i befolkningen. For at vinde forståelse i befolkningen for den

skærpede kurs over for jøderne, måtte partiet derfor finde den rette anledning.

Anledningen kom den 9. november 1938, da en polsk jøde myrdede en tysk diplomat i Paris. Nazisterne brugte mordet som påskud til aktionen mod de tyske jøder natten mellem den 9. og 10. november, hvor jødiske forretninger og institutioner blev angrebet og ødelagt af nazisterne – i første række SA, men også Hitler-Jugend og partimedlemmer deltog. Begivenhederne er senere blevet kaldt Krystalnatten. Navnet hentyder til de mange glasskår fra de knuste ruder.

Det voldelige overfald på jøderne blev i den nazistiske propaganda skildret som det tyske folks spontane hævn mod jøderne. Denne forklaring kunne man komme afsted med, fordi aktionen i overvejende grad blev udført af partisoldater i civilt. Den tyske befolkning deltog også i aktionen – men i mere begrænset omfang. De fleste tyskere så passivt til, og det samme gjorde politiet.

Det skønnes, at godt 7.500 forretninger blev ødelagt, cirka 200 synagoger nedbrændt og 91 jøder dræbt.

Nazisterne benyttede Krystalnatten til at rette det afgørende økonomiske slag mod jøderne. For det første blev jøderne gjort ansvarlige for de enorme skader og pålagt at betale et erstatningsbeløb på 1 mia. mark. Mere end 25.000 velhavende jøder blev interneret i koncentrationslejre, hvorfra de senere blev løsladt mod løsesum. For det andet konfiskerede den tyske stat de resterende cirka 40.000 jødiske virksomheder, og dermed blev jøderne helt udelukket fra det økonomiske liv.

Jødiske flygtninge

I takt med den stigende diskriminering af de tyske jøder valgte op imod 200.000 jøder at flygte fra Tyskland i perioden 1933-1938. Knap 100.000 jøder forlod i 1939 Tyskland, hvilket medførte, at flere europæiske lande indførte stærke restriktioner for, hvor mange tyske jøder de kunne modtage. Fra dansk side var man bange for at komme i konflikt med Nazityskland, og over halvdelen af de jøder, som flygtede til Danmark, blev sendt retur til Tyskland. Den danske justitsminister K.K. Steincke udtalte, at de tyske jødelove var legitim borgerlig lovgivning. Den danske regering mente derfor ikke, at jøderne skulle have asyl i Danmark. Et parlamentarisk flertal bakkede gennem 1930'erne og begyndelsen af 1940'erne op om den restriktive asylpolitik, til trods for, at man udemærket vidste, hvad der skete med jøderne i Tyskland.

I januar 1939 fremsatte Hitler forslaget om "udslettelsen af den jødiske race i Europa" i tilfælde af krig, hvilket kan være et forvarsel om Holocaust. Der er dog intet, der tyder på, at nazisterne i 1939 havde truffet den endelige afgørelse om, hvordan det såkaldte jødiske spørgsmål skulle løses.

I perioden 1935-39 blev der vedtaget mere end 2.000 love og bestemmelser mod jøderne. Blandt de vigtigste var:

21. december 1936: Forsamlingsforbud for jøder

16. november 1937: Pas udstedes kun undtagelsesvis til jøder

26. april 1938: Jøder med formuer over 5.000 RM skal anmelde formuestørrelse

14. juni 1938: Jødiske forretninger skal tydelig mærkes som jødiske

23. juli 1938: Særlige identitetspapirer for jøder indføres
 25. juli 1938: Jøder fratages retten til at udøve lægegerninger
 17. august 1938: Fra 1/1-39 skal alle jøder tilføje navnene Sara eller Israel til deres fornavne
 15. november 1938: Jøder nægtes adgang til tyske skoler
 30. april 1939: Jøder tvangsflyttes til særlige jødehuse
 12. september 1939: Jøder må kun handle i bestemte forretninger

Racehygiejne

Målet med den tyske racepolitik var først og fremmest at holde den tyske race "ren". Et andet aspekt var racehygiejnen. Dette skal ses i sammenhæng med den før omtalte organismeteori (se side 32), hvor man opfattede den tyske race som en organisme, der skulle holdes "ren" for racemæssige mindreværdige, dvs. handicappede, retarderede, evnesvage etc. Allerede i juli 1933 blev der vedtaget en lov, der skulle forhindre "arvesygt afkom" ved sterilisation af såkaldte arveligt syge. Det omfattede blinde, døve, skizofrene osv. Alene i 1934 blev der foretaget knap 56.000 tvangssteriliseringer. Nazistatens racehygiejnepolitik kulminerede i oktober 1939, hvor man iværksatte det såkaldte euthanasi-program (medlidenhedsdrab). Programmet havde til formål dels at

"beskytte den tyske folkesundhed", således at arvelige sygdomme ikke blev udbredt blandt befolkningen, dels at fjerne "unyttige spisere", der ville være til belastning for den tyske krigsførelse. Op imod 100.000 handicappede og uhelbredelige syge, deriblandt mange børn, blev indlagt på plejehjem og hospitaler og aflivet med indsprøjtninger. De pårørende fik beskeden overbragt med følgende standardbrev: "Det gør mig oprigtigt ondt at måtte meddele Dem, at Deres datter <navn>, der den 26. juli 1940 blev indlagt her på Rigsforsvarskommissionens foranstaltning, pludselig og uventet er død den 5. august 1940 af en hjernesvulst. Ved dette svære tilfælde af sindssygdom var livet for den afdøde en lidelse. De må derfor opfatte hendes død som en forløsning. Da der p.t. er smittefare her på anstalten, beordrede politiet øjeblikkelig ligbrænding. Vi beder Dem meddele os til hvilken kirkegård, vi skal lade politiet sende den afdødes jordiske levninger. Eventuelle spørgsmål beder vi Dem sende skriftligt hertil, da besøg for øjeblikket er forbudt på grund af smittefare".

Også i andre lande – blandt andet Danmark og Sverige – fandtes eksempler fra 1930'erne på, at man tvangssteriliserede handicappede og på den måde praktiserede racehygiejne. Dog i lang mildere og mindre konsekvent grad end i Tyskland.